

Wprowadzenie

W ostatnich latach coraz częściej jesteśmy świadkami sytuacji, w których prawa podstawowe¹ Unii Europejskiej (w tym szczególnie prawa socjalne) wchodzą w relacje ze swobodami rynku wewnętrznego². Prawa socjalne, uważane za część praw podstawowych w unijnym porządku prawnym³, dotyczą – ogólnie rzecz ujmując – praw do odpowiedniego wynagrodzenia, edukacji, zamieszkania oraz opieki zdrowotnej, jak również szerokiej gamy praw związanych ze świadczeniem pracy. Są one określane niekiedy mianem „praw drugiej generacji” i uważane są za prawa o swoistym, „programowym” charakterze⁴. Swobody rynku wewnętrznego UE⁵ odnoszą się natomiast *prima facie* przede wszystkim (choć nie wyłącznie, jak wykazano poniżej) do gospodarczych przejawów tego rynku (a więc obszaru bez granic wewnętrznych, na którym, zgodnie z art. 26 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁶, zapewniony jest swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału), co niejako automatycznie stawia te dwie kategorie praw w opozycji wobec siebie.

Problemy badawcze, dotyczące relacji wyżej wymienionych uprawnień (grup uprawnień), są jeszcze bardziej uwypuklane przez okoliczność, że stanowią one zasadnicze (mające wręcz rangę konstytucyjną⁷) wartości chronione przez prawo unijne. Jednocześnie, jak się wskazuje, „podstawowe swobody mogą również – przynajmniej w pewnym zakresie – zostać zaklasyfikowane materialnoprawnie jako prawa podstawowe (...). W związku z tym kolizja norm pomiędzy gwarantowanymi przez Traktat podstawowymi swobodami a prawami podstawowymi i a prawami człowieka może

¹ M. Domańska, Swobody rynku wewnętrznego a prawa podstawowe – refleksje na tle orzecznictwa TS, EPS 2012, Nr 1, s. 8; K. Lenaerts, Wartości Unii Europejskiej a pluralizm konstytucyjny, EPS 2014, Nr 9, s. 4 i n.; M. Wróblewski (red.), Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej jako żywy instrument. Podręcznik dla prawników, Warszawa 2014, s. 16 i n.

² S.A. de Vries, Balancing Fundamental Rights with Economic Freedoms According to the European Court of Justice, Utrecht Law Review 2013, vol. 9, issue 1, s. 169 i n.

³ Wniosek o takiej relacji wynika m.in. z lektury: M.P. Maduro, Striking the Elusive Balance Between Economic Freedom and Social Rights in the EU, w: P. Alston (ed.), The EU and Human Rights, Oxford 1999, s. 449, czy L. Mitrus, Prawa społeczne w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, PiP 2013, Nr 7, s. 17.

⁴ G. de Búrca, The Future of Social Rights Protection in Europe, w: G. de Búrca, B. de Witte (eds.), Social Rights in Europe, Oxford 2005, s. 3 i n.

⁵ Określane również mianem „swobód podstawowych”, „wolności podstawowych” czy „swobód traktatowych”.

⁶ Wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47.

⁷ M. Domańska, Swobody rynku wewnętrznego, s. 8.

w niektórych przypadkach oznaczać kolizję praw podstawowych⁸. Mimo takiej konstatacji oraz istniejącego w doktrynie prawa europejskiego i orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁹ przekonania, że prawa podstawowe stanowią część zasad ogólnych prawa UE¹⁰, nie została precyzyjnie dookreślona ich relacja do innych przepisów *acquis* mających rangę „konstytucyjną”, w tym w szczególności do przepisów o swobodach rynku wewnętrznego¹¹.

Co więcej, takie kolizje kreują jednocześnie sytuacje, w których prawa socjalne, będące wartościami chronionymi przede wszystkim na poziomie norm konstytucyjnych państw członkowskich, muszą niejako „zmierzyć się” z ponadnarodowym charakterem praw gospodarczych ukształtowanych w ramach swobody przepływu na unijnym rynku wewnętrznym¹². Na to nakłada się powyższa konstatacja, że zarówno swobody rynku wewnętrznego, jak i prawa podstawowe (których częścią są prawa socjalne) uważane są za przepisy posiadające rangę praw konstytucyjnych w Unii Europejskiej, a więc znajdują się na tym samym poziomie normatywnym. Okoliczność tę wzmacnia fakt, iż korzystanie z obu kategorii wyżej wymienionych uprawnień po wielokroć następuje obecnie jednocześnie, a więc konieczne jest niejako „bieżące” rozstrzygnięcie ich wzajemnej relacji.

Ponadto, orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości ukazuje stopniowe rozszerzanie się zakresu zastosowania obu kategorii. Trybunał konsekwentnie bowiem stosuje reguły dotyczące swobód rynku wewnętrznego do najróżniejszych obszarów prawnych, rozszerzając również krąg podmiotów, do których są one adresowane. Podobną w skutkach ewolucję dostrzec można także w odniesieniu do judykatury Trybunału w kwestii praw socjalnych. Skutkować to musi konstatacją o lawinowym wręcz wzroście przypadków kolizji obu tych kategorii praw¹³.

Co więcej, powyższy obraz relacji praw socjalnych i swobód rynku wewnętrznego uległ dalszej zmianie wraz z wejściem w życie Traktatu w Lizbonie¹⁴, a w szczególności wraz z uzyskaniem przez Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej¹⁵ „takiej samej mocy prawnej jak Traktaty” (art. 6 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej¹⁶ w wersji Trak-

⁸ Opinia Rzecznik Generalnej Ch. Stix-Hackl w sprawie C-36/02, *Omega Spielhallen*, ECR 2004, s. I-9609, pkt 50, przytoczone za M. Domańska „Swobody rynku wewnętrznego”, s. 8.

⁹ Dalej również jako „TSUE”, „Trybunał (Sprawiedliwości)” bądź „Europejski Trybunał Sprawiedliwości” lub „ETS”.

¹⁰ Opinia Rzecznik Generalnej Stix-Hackl w sprawie C-36/02, pkt 49.

¹¹ M. Domańska, Swobody rynku wewnętrznego, s. 8.

¹² M. Kożuch, Swoboda świadczenia usług w Unii Europejskiej, w: J. Barcz (red.), System prawa Unii Europejskiej, t. 17, Warszawa 2011, s. XVII–81.

¹³ V. Trstenjak, E. Beysen, The Growing Overlap of Fundamental Freedoms and Fundamental Rights in the Case Law of the CJEU, ELR 2013, issue 3, s. 294 i n.

¹⁴ Dz.Urz. UE C 306 z 2007 r., s. 1.

¹⁵ Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 389.

¹⁶ Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13.

tatu z Lizbony)¹⁷, oraz przez wprowadzenie w art. 3 ust. 3 TUE „zasady społecznej gospodarki rynkowej o wysokiej konkurencyjności” (która, choć zawarta już w preambule traktatu rzymskiego¹⁸, to dopiero mocą Traktatu z Lizbony stała się wprost jednym z celów Unii Europejskiej).

Ogólnym celem, który przyswiecał mi przy przygotowywaniu niniejszej pracy, było przeprowadzenie dogłębnej analizy, dotyczącej kolizji powyższych kategorii uprawnień (grup praw), w tym granic zastosowania swobód rynku wewnętrznego w odniesieniu do praw socjalnych (i *vice versa*), jak również sposobów rozstrzygania tych kolizji. Biorąc to pod uwagę, nadrzędnym zatem celem niniejszej pracy jest odpowiedź na pytanie, czy paralelna ochrona praw socjalnych oraz swobód rynku wewnętrznego UE jest możliwa w prawie Unii Europejskiej w sytuacjach konfliktu obu wyżej wymienionych kategorii uprawnień. Można powiedzieć, że powyższe określenie priorytetów podejmowanych dociekań naukowych wpływa również na kształt pozostałych pytań badawczych, weryfikowanych w ramach prowadzonych rozważań. Mianowicie, badaniu podlegać będzie po pierwsze to, czy ochrona praw socjalnych następować może niejako „za cenę” wykonywania swobód rynku wewnętrznego (tytułem wyjątku od tych ostatnich) – a zatem, czy ma ona pierwszeństwo przed wykonywaniem tych swobód (oraz warunki, według których takie pierwszeństwo miałyby być realizowane, a w szczególności czy ma ono aprioryczny charakter). Po drugie, poszukiwał będę odpowiedzi na pytanie, czy prawa socjalne powinny niejako „ustępować” swobodom podstawowym, a zatem czy pierwszeństwo winny mieć te ostatnie, a w razie pozytywnej odpowiedzi – to pod jakimi warunkami. Po trzecie, podjęte zostaną rozważania dotyczące tego, czy możliwe jest poszukiwanie równowagi między obydwoma wspomnianymi kategoriami praw, bez apriorycznego faworyzowania jednej z nich oraz jak miałyby to wyglądać w praktyce.

Tak zarysowane pytania badawcze oraz rozważania podjęte w ramach niniejszej pracy pozwalają na wysunięcie pewnych hipotez badawczych. Po pierwsze, wydaje się, że obecny rozwój prawa UE nie uprawnia do apriorycznego uznania, iż wskazane powyżej swobody podstawowe winny co do zasady ustępować, gdy znajdują się w konflikcie z określonymi prawami socjalnymi. *A minori ad maius*, nie powinno się również ujmować takiego pierwszeństwa w aktach prawa wtórnego UE. Również swobody rynku wewnętrznego nie powinny mieć *a priori* pierwszeństwa przed prawami socjalnymi (przy

¹⁷ S. Dudzik, Konstytucyjne ramy polskiego prawa energetycznego, w: P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, Warszawa 2012, s. 699; S. Biernat, Czy Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej obowiązują w Polsce?, w: P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), Państwo prawa i prawo karne, s. 60–61; A. Tiziano, Stosowanie Karty Praw Podstawowych UE w państwach członkowskich (art. 51 ust. 1 Karty), EPS 2014, Nr 9, s. 29.

¹⁸ List intencyjny przewodniczącego Komisji Europejskiej M. Barroso z 20.10.2009 r., w: M. Monti, Nowa strategia na rzecz jednolitego rynku. W służbie gospodarki i społeczeństwa Europy. Sprawozdanie dla przewodniczącego Komisji Europejskiej Jose Manuela Barroso, 9.5.2010 r. („Sprawozdanie”): http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_pl.pdf, s. 3–4.

czym twierdzenie to wydaje się mniej kategoryczne w odniesieniu do praw socjalnych mających charakter „zasad”, a nie „praw”).

Po drugie, wydaje się, że brak wprowadzenia takiego apriorycznego pierwszeństwa (w szczególności praw socjalnych nad swobodami rynku wewnętrznego) jest nie tylko rezultatem działalności orzeczniczej Trybunału Sprawiedliwości, ale również wynika z odpowiednich decyzji unijnego prawodawcy (z różnymi tego konsekwencjami). Po trzecie, nie istnieje zamknięty katalog sytuacji usprawiedliwiających naruszenia swobód rynku wewnętrznego powodowane działaniami nakierowanymi na ochronę praw socjalnych (czy szerzej – praw podstawowych). Po czwarte, fakt nieistnienia wyżej wspomnianego katalogu oraz brak apriorycznego pierwszeństwa którejkolwiek z wartości sprawia, że kolizje między nimi należy rozwiązywać na podstawie okoliczności danej sprawy (*on a case by case basis*). Powoduje to, po piąte, że pojawia się potencjalne ryzyko tego, iż Trybunał Sprawiedliwości, gdy w swoim orzecznictwie nie udziela jasnej odpowiedzi w sytuacji takiej kolizji, „oddaje” niejako odpowiedzialność za dokonanie „wyważenia” konkurujących uprawnień wynikających z prawa UE właściwym sądom krajowym.

Aby zweryfikować powyższe hipotezy badawcze, konieczna okazała się analiza prawnicza (uwzględniająca również elementy nauk politologicznych, ekonomicznych, a nawet filozoficznych). W pierwszym rzędzie obejmowała ona rozważania dotyczące podstaw ustanowienia rynku wewnętrznego oraz fundamentów ochrony praw socjalnych w Unii Europejskiej. Stanowią one pierwszą część niniejszej pracy, obejmującą rozdział I dotyczący rynku wewnętrznego UE oraz rozdział II odnoszący się do praw socjalnych w UE.

W rozdziale I usystematyzowana zostanie terminologia związana z rynkiem wewnętrznym Unii, czemu towarzyszyć będzie omówienie intelektualnych podstaw tego rynku, biorące pod uwagę koncepcje, które wpłynęły na jego powstawanie oraz obecny kształt. Następnie przeanalizowana będzie jego geneza i rozwój, przy czym dociekaniom związanym z poszczególnymi etapami powstawania rynku wewnętrznego towarzyszyć będą rozważania dotyczące tego, czy instytucja ta posiada obecnie tylko jeden wymiar (ekonomiczny), czy też perspektywie ekonomicznej towarzyszy również oblicze socjalne. Zakładając przyjęcie tego drugiego rozwiązania, analizowana będzie zarówno obecna relacja między tymi dwoma paradygmatami rynku wewnętrznego, jak również jej kształtowanie się (w szczególności biorące pod uwagę prace nad tzw. dyrektywą usługową¹⁹ oraz wejście w życie Traktatu w Lizbonie).

W rozdziale II analizowana będzie tematyka praw socjalnych w porządku prawnym Unii Europejskiej, obejmująca w szczególności omówienie najważniejszych etapów prowadzących do stworzenia i utrwalenia systemu praw socjalnych w Unii Europejskiej. Ewolucja ta zostanie przedstawiona dwutorowo: na początku ukazany zostanie stopniowy rozwój praw podstawowych, a następnie praw socjalnych. Zaprezentowa-

¹⁹ Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.Urz. UE L 376, s. 36).

nie tej tematyki w taki sposób pozwoli uzyskać klarowność wypowiedzi, a jednocześnie stanowić będzie fundament do dalszych rozważań, obejmujących kolizje praw socjalnych i swobód rynku wewnętrznego.

Dwa pierwsze rozdziały pracy stanowić będą swoiste preludium do drugiej części dysertacji. Jej celem będzie badanie relacji praw socjalnych do swobód rynku wewnętrznego *in concreto*, na przykładzie kilku wybranych dziedzin badawczych. Z uwagi na ich bogactwo, wyczerpująca analiza wszystkich takich płaszczyzn zdecydowanie przekraczałaby oczywiście ramy niniejszej pracy. Zasadne było zatem skoncentrowanie się na kilku wybranych obszarach, które, po pierwsze, wydają się najbardziej istotne z punktu widzenia prawa europejskiego oraz integracji europejskiej i w obrębie których kolizje praw socjalnych oraz swobód rynku wewnętrznego wydają się najbardziej realne (i w których konflikty tych praw [grup praw] rzeczywiście występują najczęściej, co potwierdza literatura przedmiotu i orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej). Po drugie, obejmują one te przejawy realizacji swobód rynku wewnętrznego, których znaczenie zarówno ekonomiczne, jak i społeczne stale rośnie (jednocześnie zaś ich kolizje z prawami socjalnymi pozostają ciągle stosunkowo mało zbadane w polskiej literaturze). Jednocześnie są to dziedziny, w których dokonanie delimitacji obydwu wyżej wymienionych grup uprawnień wydaje się niezmiernie istotne, ponieważ rzutuje na wiele kolejnych obszarów w ramach prawa europejskiego oraz funkcjonowania Unii Europejskiej. Wreszcie, przedmiotowe rozważania objęły te obszary badawcze, które wykazują wzajemne powiązania. Konstatacja ta wydaje się oczywista w zakresie relacji między swobodą świadczenia usług oraz swobodą przedsiębiorczości z jednej, a odpowiednimi prawami socjalnymi z drugiej strony. Świadczą o tym np. orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości w sprawach *Viking*²⁰ oraz *Laval*²¹, które w dyskursie prawniczym oraz publicystycznym ujmowane są razem i bywają wręcz nazywane „bliźniaczymi wyrokami”²². Jednocześnie jednak ich wydanie było, jak się wskazuje w literaturze, rezultatem przyjęcia przez Trybunał Sprawiedliwości tzw. doktryny „dostępu do rynku” (*market access*), które spowodować miało zwiększenie ilości sytuacji, w których prawa socjalne zaczęły znajdować się w konflikcie ze swobodami rynku wewnętrznego. Wśród obszarów, których dotyczyć to miało w największym stopniu, znalazły się w szczególności zagadnienia dotyczące świadczenia usług (w tym świadczenia usług medycznych²³) oraz swobodnego zakładania przedsiębiorstw na rynku wewnętrznym UE. Uzasadnia to

²⁰ Wyr. ETS z 11.12.2007 r. w sprawie C-438/05, *International Transport Workers' Federation i Finnish Seamen's Union v. Viking Line ABP i OÜ Viking Line Eesti*, ECR 2007, s. I-10779 (*Viking Line lub Viking*).

²¹ Wyr. ETS z 18.12.2007 r. w sprawie C-341/05, *Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan i Svenska Elektrikerförbundet*, ECR 2007, s. I-11767 (*Laval lub Laval en Partneri*).

²² *Pronounce gemelle – A. Tizzano* (a cura di), Trattati dell'Unione Europea, Milano 2014, s. 2606.

²³ C. Barnard, *A Proportionate Response to Proportionality in the Field of Collective Action*, ELR 2012, No. 37(2), s. 119.

analizę tych obszarów wspomnianych wyżej swobód, które wydają się najbardziej „na-
rażone” na kolizje z prawami socjalnymi. W odniesieniu do swobody świadczenia usług
są nimi swoboda transgranicznego świadczenia usług medycznych oraz edukacyjnych
oraz swoboda świadczenia usług przez pracodawców delegujących pracowników do in-
nych państw członkowskich UE. Z uwagi na podobieństwa rodzajowe²⁴ trafne wydaje
się ujęcie tych pierwszych dwóch rodzajów usług w jednym rozdziale oraz poświęcenie
tym ostatnim osobnego rozdziału. Wreszcie, celowe było ujęcie swobody przedsiębior-
czości w kolejnym, piątym rozdziale pracy.

Powyższe założenia zdeterminowały kształt drugiej części niniejszej pracy. Relacja
swobód rynku wewnętrznego do praw socjalnych analizowana będzie w ten sposób,
że w rozdziale III omawiana będzie swoboda świadczenia usług na rynku wewnętr-
nym, obejmująca transgraniczne świadczenie usług medycznych oraz edukacyjnych.
Ich wspólne ujęcie uzasadnione jest zarówno rodzajowo, jak i tym, w jaki sposób Try-
bunał Sprawiedliwości UE dochodził do uznania danego świadczenia (odpowiednio –
medycznego i edukacyjnego) za usługę. Na początku przedstawiona zostanie swoboda
świadczenia usług w prawie unijnym (ten fragment analizy stanowić będzie również
źródło odniesień również dla rozdziału IV – celem wyeliminowania powtarzania tej
analizy w obrębie tej jednostki redakcyjnej tekstu). Następnie, w rozdziale tym uka-
zana zostanie ewolucja dostępu do świadczeń zdrowotnych (oraz do świadczeń eduka-
cyjnych) jako dostępu do świadczenia usług w rozumieniu przepisów prawa unijnego.
Z uwagi na olbrzymią w tym zakresie rolę Trybunału Sprawiedliwości UE, jego orzecz-
nictwo będzie analizowane ze szczególną uwagą. Zasadne wydaje się również omówie-
nie zagadnień związanych z dyrektywą 2011/24/UE²⁵ – a to z uwagi na jej provenienc-
ję. Jest ona bowiem aktem stanowiącym *de facto* kodyfikację judykatury Trybunału
w odniesieniu do swobody transgranicznego świadczenia usług medycznych.

W rozdziale IV analizie poddane natomiast zostaną zagadnienia związane z rela-
cją praw socjalnych związanych z delegowaniem pracowników na rynku wewnętrznym
UE do swobód tego rynku, w szczególności do swobody świadczenia usług. Przedsta-
wiona zatem zostanie ewolucja instytucji delegowania pracowników, ze szczególnym
uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE w tym zakresie oraz akt-
ów unijnego prawa wtórnego. Omówione zostanie następnie prawo do strajku, które
w sytuacjach konfliktów między prawami socjalnymi a swobodami rynku wewnętr-
nego stanowi chyba najbardziej istotne uprawnienie o charakterze socjalnym (tema-
tyka ta stanowić będzie również źródło odpowiednich odniesień z rozdziału V pracy –

²⁴ Na takie podobieństwa wskazywał m.in. Rzecznik Generalny *Jacobs* w opinii w sprawie
C-147/03, *Komisia v. Austria*, ECR 2005, s. I-569, pkt 32, wskazując, iż „[p]rawdą jest, że wszyst-
kie przepisy traktatu WE regulujące działania Wspólnoty w dziedzinie zdrowia publicznego (...),
edukacji (...) i kształcenia zawodowego (...) mają podobne brzmienie i że odzwierciedlają one tę
samą filozofię komplementarnego charakteru działań Wspólnoty”.

²⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z 9.3.2011 r. w sprawie stosowa-
nia praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej (Dz.Urz. UE L 88, s. 45).

tak, aby uniknąć ryzyka niepotrzebnych powtórzeń w tym właśnie, kolejnym rozdziale). Wreszcie, podjęte zostaną rozważania, dotyczące tego, jak na przykładzie instytucji delegowania pracowników kształtują się najnowsze próby poszukiwania równowagi między wykonywaniem swobody świadczenia usług a prawami socjalnymi.

W rozdziale V przeanalizowana zostanie natomiast relacja swobody przedsiębiorczości i praw socjalnych. Rozważania na ten temat poprzedzi opisanie tej swobody prawa UE, obejmujące przede wszystkim istotną dla zagadnień poruszonych w tym rozdziale definicję pojęcia spółki w prawie unijnym, jak również odróżnienie tej swobody od innych wolności rynku wewnętrznego. W dalszej kolejności przedstawione będą sposoby korzystania z tej swobody, mogące rodzić konflikt z prawami socjalnymi, które wydają się najbardziej istotne z teoretycznego oraz praktycznego punktu widzenia. Chodzi o obszary obejmujące transgraniczne przenoszenie siedzib spółek, zarejestrowanie statku w innym państwie członkowskim UE oraz przejmowanie (transfer) przedsiębiorstwa, zakładu pracy lub ich części przez przedsiębiorstwo z innego państwa. Kolejną częścią pracy będzie z kolei omówienie tych praw socjalnych związanych z wykonywaniem swobody przedsiębiorczości, w których przypadku możliwość wystąpienia kolizji obu wymienionych kategorii uprawnień wydaje się najbardziej prawdopodobna. Chodzi o prawa pracowników do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa (w mniejszym stopniu) oraz prawo do rokowań zbiorowych oraz do działań zbiorowych. Książkę kończy rozdział VI, będący podsumowaniem ustaleń dokonanych w ramach przedmiotowej dysertacji.

Cel niniejszej publikacji zdominował wybór metod (i perspektyw) badawczych²⁶, z wykorzystaniem których prowadzone były moje badania. Podstawowy charakter miała metoda dogmatycznoprawna, wykorzystująca wykładnię funkcjonalną, językową, logiczną i systemową. Jej zastosowanie umożliwiło w szczególności dokonanie właściwych ustaleń dotyczących terminologii, rekonstrukcję treści poszczególnych swobód rynku wewnętrznego oraz praw socjalnych, jak również przeprowadzenie właściwej analizy zebranego materiału badawczego. Pomocna okazała się ponadto perspektywa opisowa (opisowego stosowania prawa), zasadzająca się na rekonstrukcji zastanej rzeczywistości, w tym – wskazaniu, w jakich sytuacjach dochodzi do konfliktów praw socjalnych i swobód rynku wewnętrznego, jak również perspektywa normatywna (normatywnego modelu stosowania prawa²⁷), ukazująca to, jak powinno wyglądać rozwiązywanie przedmiotowych konfliktów. W badaniu przedmiotowego materiału pomocne okazały się także metoda historycznoprawna (zwłaszcza w odniesieniu do rekonstrukcji ewolucji poszczególnych kategorii omawianych uprawnień) oraz teoretyczno-prawna, oraz (w mniejszym stopniu) metoda prawnoporównawcza. W jej ramach stosowano również perspektywę uwzględniającą kontekst rozważanych zagadnień, pozwalającą ukazać je w szerszym świetle. Uwzględnienie wszystkich powyższych

²⁶ T. *Spyra*, *Granice wykładni prawa*, Kraków 2006, s. 19 i n.

²⁷ Tamże, s. 19.

perspektyw badawczych pozwoliło na sformułowanie wszechstronnych, pełnowartościowych wniosków dotyczących analizowanego, niezwykle istotnego zagadnienia.

Komentarza wymagają również niektóre kwestie dotyczące terminologii stosowanej w niniejszej pracy. Będą one (np. „rynek wewnętrzny”, „prawa podstawowe” itd.) przedmiotem definicji w poświęconych im częściach rozprawy; w tym miejscu natomiast chciałbym odnieść się w szczególności do terminu „prawa socjalne”²⁸. Chodzi nie tyle o jego zdefiniowanie, lecz o zasadność użycia go w takiej postaci, a nie w formie określenia „prawa społeczne”. Należy zauważyć, iż ta druga formuła tego terminu znajduje również zastosowanie w polskiej literaturze przedmiotu²⁹. Jednakże wydaje się, po pierwsze, że przypadków zastosowań formy „prawa socjalne” jest więcej³⁰. Ponadto, o ile jeden z najwcześniejszych dokumentów Rady Europy dotyczący przedmiotowego zakresu to wprawdzie Europejska Karta Społeczna, to nowszy akt (i to przygotowany przez Wspólnotę Europejską) nosi tytuł Wspólnotowa Karta Podstawowych Praw Socjalnych Pracowników³¹. Użycie terminu „socjalny” podkreśla taki właśnie charakter tych praw – wydaje mi się on odrobinę szerszy niż określenie „społeczny”. Z uwagi na te względy, uważam (uznając przy tym również racje dla zastosowania terminu „prawa społeczne”), iż trafniejszym określeniem w przedmiotowej dysertacji będą „prawa socjalne”.

Warto również wskazać zmiany terminologiczne, będące konsekwencją faktu, iż w 1.12.2009 r. wszedł w życie Traktat z Lizbony reformujący traktaty założycielskie WE i UE. Z tą datą Unia Europejska zastąpiła Wspólnotę Europejską, będąc równocześnie jej następcą prawnym. Podstawę UE stanowią przy tym dwa traktaty posiadające taką samą moc prawną, tj. traktat o UE oraz traktat o funkcjonowaniu UE (art. 1 ak. 3 zd. 1 i 2 TUE). Ten ostatni traktat to obowiązujący wcześniej, istotnie jednak zmieniony (w tym co do samego nagłówka traktatu) Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (art. 2 pkt 1 Traktatu z Lizbony)³². Z uwagi na to co do zasady nie jest właściwe różnicowanie prawa wspólnotowego oraz unijnego – a zatem w niniejszej rozprawie stosować będę określenie „prawo unijne” (chyba że z uwagi na kontekst prowadzonych rozważań konieczne będzie odwołanie się do prawa „wspólnotowego”). Ponadto, co do zasady, w niniejszej dysertacji przepisy prawne Traktatów przytaczane będą w takiej wersji, w jakiej ustalił to Traktat z Lizbony. Natomiast tam, gdzie będzie to uzasadnione,

²⁸ Np. w języku angielskim *social rights* czy w języku włoskim *diritti sociali*.

²⁹ L. Mitrus, *Prawa społeczne*, s. 16 i n.

³⁰ Tenże, Tytuł IV. Solidarność, w: A. Wróbel (red.), *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*. Komentarz, Warszawa 2012, s. 855 i n.; T. Jurczyk, *Prawa jednostki w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, LEX/el. 2009; K. Lasak, *Prawa społeczne w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Warszawa 2013.

³¹ Została ona przyjęta w formie politycznej deklaracji, niemającej mocy wiążącej, na szczycie Rady Europejskiej w Strasburgu w 1989 r. Kartę podpisało wówczas 11 państw Wspólnoty, z wyjątkiem Wielkiej Brytanii, która przyjęła ją dopiero w 1997 r.

³² S. Dudzik, *Współpraca Komisji Europejskiej z organami ochrony konkurencji w sprawach kontroli koncentracji przedsiębiorstw*, LEX/el. 2010.

Wprowadzenie

wskazaniom co do przepisów prawa UE towarzyszyć będą oznaczenia odwołujące się do prawa wspólnotowego sprzed 1.12.2009 r., jak również podwójna numeracja norm traktatowych.

Należy również wskazać, że praca nad niniejszą rozprawą i cały projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji Nr DEC-2013/09/N/HS5/02934.

Niniejsza rozprawa uwzględnia stan prawny obowiązujący na dzień 10.2.2017 r. z niezbędnymi aktualizacjami.

dr Marcin Kiełbasa